

Norādījumi čiekuru medniekiem

**Šeit Tu uzzināsi vairāk par katru no deviņiem skuju kokiem,
kas ir “Čiekuru mednieka uzdevumu lapā”.
Veiksmīgas medības!**

Rietumu tūja

Thuja occidentalis

Koka apraksts

Šīs tūjas ir vairāk nekā 70 gadus vecas. Kādreiz tās rindojās glīti cirtā dzīvžogā gar celiņu. Vēlāk koki izauga lieli un to vainagi sakļāvās, izveidojot ēnainu aleju. Tas ir mūsu pasaku mežs! Savvaļā šis koks aug Ziemeļamerikā.

Vecākiem un skolotājiem

Rietumu tūja un tās dekoratīvās šķirnes ir populārākais skuju koks Latvijas apstādījumos. Skujas tūjai īsas un plakanas, sagūlušas viena pār otru un līdzinās zvīņām vai mežģīņu vādekliņiem. Skujām ir ēteriskās eļļas dziedzerīši: ja paberzīsi tūjas skujiņu starp pirkstiem, sajūtīsi aromātu, kas atgādina ābolu biezeni ar krustnagliņām. Tūjas čiekuri ir sīki, toties kuplā skaitā. Pavasarī tie ir gaiši zaļi, rudenī – brūni. Ziemā tūjās var ieraudzīt zeltgalvīšu un ķivuļu barus – putni ēd sīkās sēkliņas.

Tūjas pazīstam arī kā “dzīvības koks”. Šis nosaukums saistāms ar ļoti seniem laikiem – 16. gadsimtu. Tūja bija pirmais koks, kuru franču jūrasbraucēji no Amerikas atveda uz Parīzi. Kokam līdzī atceļoja stāsts par to, kā skuju novārījums izglābis jūrniekus no nāvējošās cingas. Tāpēc 1558. gadā koks ieguva godpilno “dzīvības koka” vārdu. Zinātniski to aprakstīja Kārlis Linnejs 1753. gadā un nosauca sengrieķu ūdens gara – najādas vārdā par Tūju.

Zaļā (Menzīsa) duglāzija

Pseudotsuga menziesi

Koka apraksts

Šī duglāzija ir stādīta tad, kad Tavas vecmāmiņas vecmāmiņa vēl bija maza meitene. Toreiz šeit vēl nebija pat Botāniskā dārza, bet jau darbojās čakli dārznieki, kam patika audzēt neparastus kokus. No tālienes duglāzija atgādina spurainu egli. Vai vari iztēloties duglāziju mežus Ziemeļamerikā?

Vecākiem un skolotājiem

Duglāzijas ir varenākie koki priežu dzimtā. Ziemeļamerikas rietumos tās izaug milzīgas – galotnes sniedzas pat 75 metru augstumā. Skujas duglāzijai zaļas, taču to krāsa pat viena koka dažādos zaros var atšķirties – vietām iedzeltena, vietām iezilgana. Katras skujas apakšpusē ir divas baltu atvārtnīšu līnijas. Skujām piemīt viegls ābolu aromāts. Duglāziju čiekuri iesākumā ir purpura krāsā vai zaļi, nobriestot kļūst gaiši brūni. Čiekuru īpašā pazīme ir sēklsedzes, kas izliekušās ārā no čiekura segzvīņām kā tādas čūsku mēlītes. Nevienam citam skuju kokam nekā tamlīdzīga nav! Tā nu sanācis, ka Menzīsa duglāzijas nosaukums godina divus skotu botāniķus: Arčibaldu Menzīsu, kurš 1790. gadā koku pirmoreiz aprakstīja Vankūvera salā, un Deividu Duglasu, kurš to vēlāk ieaudzēja un padarīja populāru Britu salās.

Kazaku kadiķis

Juniperus sabina 'Tamariscifolia'

Koka apraksts

Kazaku kadiķa apakšējie zari ir ļoti zemi vai pat guļ zemē. Saskares vietās ar augsni tie iesakņojas un sakuplo. Tā kadiķis izplešas uz visām pusēm. Šī plašā, zemā kadiķa audze izveidojusies daudzu gadu laikā. Līdzīgi krūmi aug Eirāzijas kalnos.

Vecākiem un skolotājiem

Kazaku kadiķis ir sīksts un izturīgs koks. Savvaļā tas ar patiku aug kalnos līdz pat 3000 metru augstumam, bet glītās formas dēļ jau izsenis tiek audzēts arī dārzos. 1789. gadā skotu botāniķis Viljams Aitons aprakstīja Kazaku kadiķi ar atšķirīgām skujām. Tas vēlāk ieguva nosaukumu 'Tamariscifolia' – laikam jau vārda devējam šī kadiķa skuja būs atgādinājušas Vidusjūras koka tamariska lapas. Pelēkzaļās skuja ir adatveida, sīkas, nedaudz izliektas. Tās aug blīvos mieturos – pa trim. Dzinumu galos retumis var ieraudzīt arī zvīņveida skuja. Kadiķa zari ir pilni ar zaļām un tumši zilām "bumbiņām". Vai tās būtu ogas? Ne gluži! Tie ir mazi čiekuriņi, kuru čiekurzvīnas ir sulīgas un saaugušas. Šīs "čiekurogas" zaros gatavojas 18 mēnešus. Atšķirībā no parastā kadiķa, Kazaku kadiķis ir indīgs augs – zilganās čiekurogas pārtikā nelietojam.

Maķedonijas priede

Pinus peuce

Koka apraksts

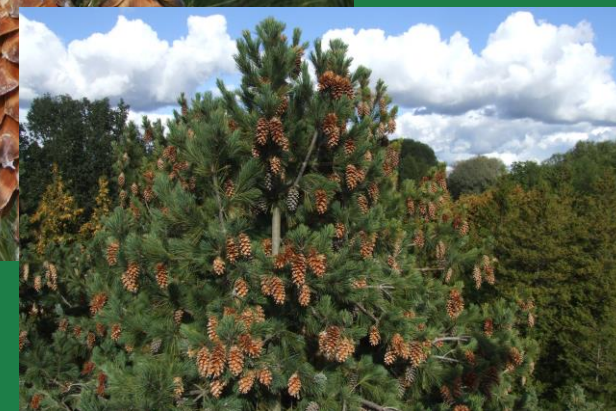
Maķedonijas priežu pulciņā ir 9 koki, visi vairāk nekā 70 gadus veci. To pakāje biezā kārtā nobirusi ar skujām. Zem kokiem allaž atrodami arī čiekuri – daži no pagājušā, bet citi – vēl no aizpagājušā rudens.

Vecākiem un skolotājiem

Maķedonijas priede ir Balkānu kalnu skaistule. Tās skuja ir kā labi ievēdota frizūra – visas vērstas dzinuma gala virzienā. Skujas ir diezgan garas, dūmakaini zilganzaļā krāsā. Tās vienmēr aug pušķišos pa pieci. Viens pušķītis turas pie zara 2 – 5 gadus.

Čiekuri Maķedonijas priedei ir garāki un slaidāki nekā mūsu priedei vai eglei. Tie ir stipri sveķaini. Gadās gan taisni, gan nedaudz izliekušies. Pirmajā rudenī čiekuri ir zaļi, pēc gada kļūst oranžbrūni. Sēklas tajos atrast grūti, jo septembrī, kad čiekuri nobrieduši, tie strauji atveras un sēklas viens un divi izbirst. Sēklām nav spārniņu, pārāk tālu tās neaizlido.

Peuke, kuras vārds ir priedes zinātniskajā nosaukumā, ir sengrieķu ūdens gars – najāda, kas esot dzīvojusi mītiskajā Peukes salā Donavas grīvā.

Japānas lapegle

Larix kaempferi

Koka apraksts

Šīs lapegles dzimtene ir Āzija. Tās zaros skujas ir tikai vasarā, rudenī tās nobirst. Zaros paliek čiekuri un mazi bumbuliši, kurus sauc par īsvasām. Nākamajā pavasarī no tiem atkal izaugs skuju pušķīši!

Vecākiem un skolotājiem

Savvaļā šīs lapegles aug vienīgi Japānas lielākās salas Honsjū kalnos. Taču pie mums Japānas lapegle atceļojusi no Jurgukalna dendrārija, kas atrodas Vaives pagastā netālu no Cēsīm. Tajā ir iestādīta vesela rinda Japānas lapegļu. Šī ir skaistākā no lapegļu sugām: krāšņs koks ar piramidālu vainagu un taisniem, stingriem zariem. Izkārtoti spirāles veidā, ap zariem aug kupli skuju pušķīši. Smalkās skujas, kas visu vasaru ir gaišā, zilganzaļā krāsā, rudenī nokrāsojas dzeltenas un nokrīt, it kā lapegle nemaz nebūtu skuju koks. Arī ar čiekuriem lapegle izceļas starp skuju kokiem: tie aug nevis nokareni kā eglei vai duglāzijai, bet gan ir vērsti augšup, kā sveces. Jauni čiekuri ir zaļi un ovāli kā oliņas, bet nobrieduši kļūst brūni, čiekurzvīnas atliecas, atgādinot mazas rozītes. Sēklas nobriest ātri, nepilna pusgada laikā. Pēc sēklu uzticēšanas vējam lapegle no čiekuriem neatvadās: tie paliek zaros vairākus gadus, nomelnē, apaug ar ķērpjiem, un nokrīt zemē tikai kopā ar pašu zaru. Lapegles zinātniskais nosaukums godina vācu dabaszinātnieka, ceļotāja un pētnieka Engelberta Kempfera vārdu.

Austrumu mikrobiota

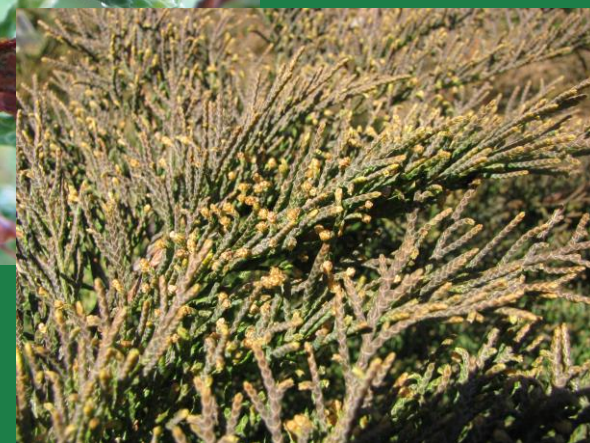
Microbiota decussata

Koka apraksts

Mikrobiota šeit ieaudzēta no mazas sēkliņas, kas atvesta 1982. gadā no Āzijas. Pa šiem gadiem tā varen izpletusies un nosedz visu pauguru kā spilvens: vasarā – zaļš, ziemā – rūsgans.

Vecākiem un skolotājiem

Mikrobiota savā ģimenē ir viena vien meitiņa – vienīgā suga ģintī. Savvaļā tā aug Krievijas Tālajos Austrumos, kalnu nogāzēs veidojot necaurejamas audzes. Skujas mikrobiotai ir zvīņveida, trīsstūra formā. Vasarā tās ir zaļas, bet rudenī un ziemā krāsojas skaisti rūsganā tonī. Mikrobiotas čiekuri ir vieni no vismazākajiem starp kailsēkļiem – tie ir mazāki par cukurzirnīti. Katrā čiekuriņā ir tikai viena bezspārnu sēkla. Kā mikrobiota tikusi pie savādā vārda? 1923. gadā krievu akadēmiķis Vladimirs Komarovs, pētot šo augu, atzina to par līdzīgu Austrumu platzarim, dēvētam arī par “biotu”. Taču pētāmais augs bija izmērā krietni mazāks – tāpēc “mazā biota”. Tālo Austrumu iedzīvotāju udegejiešu valodā auga vārds ir “kurumkurinda”, ko varētu tulkot apmēram kā “spilvens uz kalnu nogruvuma”.

Klinškalnu priede

Pinus contorta var. *latifolia*

Koka apraksts

Mūsu Klinškalnu priedes nav augstas. Tās zarojas jau pavisam tuvu zemei, zari tiecas augšup, veidojot šauru, konisku vainagu. Nelielais augums ļauj labi izpētīt gan skujas, gan čiekurus. Bet Ziemeļamerikā tās aug slaidas un garas!

Vecākiem un skolotājiem

Kā jau vēstī nosaukums, šī priede savvaļā aug Ziemeļamerikas Klinšu kalnos un to apkārtnē. Savvaļā šī prede ir slaiks koks, pēc dabas pieticīgs un izturīgs. Skujas Klinškalnu priedei garas un stingras, turas kopā pa divām. Uzmanīgi ieskatoties, katrai skujai var ievērot divas sveķu ailītes. Nobrieduši čiekuri šai priedei ir gaiši brūni un spīdīgi. To forma visbiežāk ir asimetriska, toties pie zara tie aug taisnā leņķī un ilgi paliek kokā.

Priedes sugas zinātniskais nosaukums *contorta* – līka, savīta – stāsta par priedēm, kas aug piekrastes rajonos. Platlapu varietātei, kuru sauc par Klinškalnu priedi, stumbri ir taisni, un indiāņi to uzskata par vispiemērotāko koku vigvamu kārtīm.

Kanādas hemlokegle jeb tsuga

Tsuga canadensis

Koka apraksts

Mūsu hemlokegle aug citu koku ēnā un jūtas labi – noēnojums ir tai tīkams. Zari tai ir slaidi un līgani, tajos vienmēr redzami mazie čiekuriņi. Savvaļā hemlokegles aug Ziemeļamerikā.

Vecākiem un skolotājiem

Hemlokegles uz Eiropu atceļojušas no Kanādas. Savvaļā tās aug Ziemeļamerikas austrumu piekrastes ēnainajās ielejās, un kalnu lēzenajās nogāzēs. Koki spēj sasniegt cienījamu vecumu – pat vairāk nekā 500 gadus. Vainags hemlokeglēm biezs un plats, zari sniedzas līdz zemei. Tiem ir patīkami pieskarties, noglāstīt, jo skujaš nav asas. Papētot skujiņu tuvāk, var pamanīt, ka virspuse tai tumši zaļa, spīdīga, apakšpuse – ar zilgani baltām atvārsnītēm, bet mala zaļa. Čiekuriņi ir nelieli, ļoti akurāti. Vasarā zaros var redzēt divējādus čiekuriņus: gaiši zaļus pavasarī apputeksnētus čiekurus un gaiši brūnus pērnos čiekurus, kuri jau atdevuši nobriedušās sēkliņas vējam. Koka zinātniskais nosaukums tsuga cēlies no ģints apzīmējuma japāņu valodā. Savukārt zemēs, kur runā angliki, izmanto nosaukumu hemlock. Mulsinoši, jo tāpat sauc arī stipri indīgu lakstaugu – plankumaino suņustobru. Runā, ka tie smaržojot līdzīgi. Hemlokegles skujaš var saberzt pirkstos un pasmaržot, bet suņustobru aiztikt gan nevajadzētu!

Benksa priede

Pinus banksiana

Koka apraksts

Mūsu Benksa priede no Ziemeļamerikas ir vairāk nekā 70 gadus veca un sašķiebusies kā večiņa. Tās zaros cieši turas daudzu paaudžu čiekuri – līki un apauguši ar ķērpjiem.

Vecākiem un skolotājiem

Benksa priedes savvaļā aug Ziemeļamerikas ziemeļaustrumos. To skujuas līdzinās parastajai priedei –tāpat aug pārišos pa divām, tāpat ir koši zaļas. Čiekuri arī tā kā būtu pēc izmēra līdzīgi, bet uzvedas pavisam citādi. Mūsu mežos augošās priedes čiekuri nobriest divu gadu laikā, tad atveras un izkaisa sēklas. Turpretim Benksa priedes līkie čiekuri var slēgti saglabāties koka zaros 12 – 15 gadus. Tie atveras un izbirst tikai ļoti sausā, karstā laikā vai pēc meža ugunsgrēka. Vārds šai priedei dots, godinot seru Džozefu Benksu, angļu dabaspētnieku. Amerikā priedi mēdz draudzīgi dēvēt par “Melno Džeku”.

A stylized botanical illustration background. It features various green leaves and plants. On the left, there's a red flower-like shape and a green leaf. At the top left, a red circular pattern resembling a seed head. On the right, a large green leaf and a red flower-like shape. The background is a solid dark green color.

Uz tikšanos Botānia!

vasarā, rudenī, ziemā, pavasarī